

**DETERMINATION OF THE PROBLEMS
THAT 3RD AND 4TH GRADE TEACHERS
ENCOUNTER IN TEACHING LISTENING:
A QUALITATIVE STUDY?¹**

**Üçüncü ve Dördüncü Sınıf Dinleme Eğitiminde Karşılaşılan
Güçlüklerin Öğretmen Görüşlerine Göre Belirlenmesi: Nitel Bir
Çalışma**

İlke ALTUNTAŞ² & Emine AKYÜZ³

Abstract

Basic aim of Turkish education is to make students improve and achieve main skills of language. Listening which is based on comprehension has got a very special place among the other skills as successful communication is based on successful listening (Nunan,1989, p. 32). The aim of the research is to find out the problems that 3rd and 4th grade teachers encounter in teaching listening according to their views. Data was collected through interview with teachers of 3rd and 4th grade in state primary schools in some of the central districts (Seyhan, Çukurova) of Adana and Çankaya district of Ankara, Turkey. The workgroup were determined through sampling criteria for purposeful sampling. The collected data was analyzed with content analysis technique. Results showed that all teachers had problems in teaching listening and thought that the reasons for these problems were not related with themselves. This study has been conducted on teaching listening in Turkey. As language education is offered all over the world, similar studies can be conducted in the other countries. Additionally, the problems encountered in teaching listening or other language skills in all educational institutions can be investigated.

Key Words: *Listening, listening skill, Turkish education, teachers' views.*

Özet

Türkçe eğitimindeki temel amaç, öğrencilere temel dil becerilerini kazandırmak ve geliştirmektir. Anlamaya dayalı bir dil becerisi olan dinlemenin diğer dil becerileri arasında özel bir yeri vardır (Nunan,1989: 32). Çünkü dinleme diğer dil becerilerinin temeli ve konuşmayla birlikte hem ilk kazanılan hem de en fazla kullanılan beceri olarak kabul edilmektedir. Dil gelişimindeki ve öğrenmedeki payı da düşünüldüğünde dinleme eğitimi üzerinde önemle durulmalı ve dinleme becerisiyle ilgili çalışmalarda karşılaşılan güçlükler belirlenmeli ve bu güçlükleri çözüm yoluna gidilmelidir. Bu doğrultuda yapılan araştırmanın amacı, 3. ve 4. sınıf öğretmenlerinin dinleme eğitiminde karşılaştıkları güçlükleri görüşleri doğrultusunda ortaya koymaktır. Araştırmanın çalışma grubunu Ankara ve Adana ili merkez okullarında görev yapan on sekiz 3. ve 4. sınıf öğretmeni oluşturmaktadır. Araştırmaya ilişkin veriler nitel araştırma yöntemiyle toplanmıştır.

¹ Adı geçen makale 25-27 Haziran 2014 tarihleri arasında 5th International Conference On New Horizons In Education adlı konferansta sunulan sözlü bildirinin genişletilmiş halidir.

² Arş. Gör., Ankara Üniversitesi, e-posta: ialtuntas@cu.edu.tr

³ Arş. Gör., Ankara Üniversitesi, e-posta: emineak100@gmail.com

On sekiz öğretmenden oluşan çalışma grubu amaçlı örnekleme yönteminden ölçüt örnekleme kullanılarak belirlenmiştir. Üçüncü ve dördüncü sınıf öğretmenlerinin dinleme becerisini geliştirmek amacıyla yaptıkları çalışmalarda karşılaştıkları güçlükleri görüşleri doğrultusunda ortaya koymak için öğretmenlerle görüşme yapılmıştır. Veriler yarı yapılandırılmış görüşme formuyla toplanmıştır. Yapılan görüşmelerden elde edilen veriler, içerik analiziyle çözümlenmiştir. Araştırmanın sonunda 3. ve 4. sınıf öğretmenlerinin Türkçe dersi dinleme eğitiminde karşılaştığı güçlükler belirlenmiştir. Bu güçlükler etkinlikler, yöntem ve teknikler, araç-gereçler, ölçme ve değerlendirme boyutlarıyla ele alınmıştır. Dahası güçlüklerin çözümüyle ilgili öğretmen görüşleri alınmış ve sorunların giderilmesine yönelik öneriler sunulmuştur.

Anahtar Sözcükler: Dinleme, dinleme becerisi, Türkçe Eğitimi, öğretmenlerin görüşleri.

Giriş

Dil eğitimindeki temel amaç, öğrencilere temel dil becerilerini kazandırmak ve geliştirmektir. Anlamaya dayalı bir dil becerisi olan dinlemenin diğer dil becerileri arasında özel bir yeri vardır. Çünkü başarılı sözlü anlaşmanın temelleri başarılı dinlemeye dayanır (Nunan, 1989: 32). Mead ve Rubin'e göre "Dinleme becerisi öğrencilerin okul ya da sonraki yaşamındaki başarısına açık bir şekilde katkıda bulunur" (1985: 3). Dinleme becerisi, insan yaşamındaki öğrenmelerin pek çoğunda karşımıza çıkar ve insanların günlük yaşamlarında konuşmayla birlikte en çok kullandıkları dil becerisidir. İyi bir dinleyici olmadan başarılı olmayı düşünmek zordur. Dinlemek insana yeni ufuklar açar; öğrenmenin ve başarının anahtarıdır (Mackay, 1997:9). Özbay (2005: 94) da dinlemenin öğrenme süreci içerisinde önemli bir beceri ve öğrenenin vazgeçilmez bir unsuru olduğunu belirtmiştir.

Dinlemenin işittiğini anlama, anlamlandırma, yorumlama süreci olduğu söylenebilir. Bu süreç; doğal yollarla başlar, çocuğun yaşıyla, bilişsel ve fiziksel gelişimiyle paralellik göstererek ailede verilen eğitimle devam eder. Ancak bireyin okul çağına geldiğinde planlı, programlı yani amaçlı dinlemeyi öğrenebilmesi, bu beceriyi etkili şekilde kullanabilmesi, dinlediğini değerlendirebilmesi ve bunun alışkanlığa dönüşebilmesi için çeşitli çalışmaların yapılması gerekmektedir. Çünkü dinleme de diğer dil becerilerinde olduğu gibi eğitim yoluyla geliştirilir (Ashcraft ve Tran, 2010) ve dinleme eğitiminde izlenen yolun niteliği ve çeşitliliği, bu süreçte elde edilecek verimi doğrudan etkileyecektir.

Dinleme becerisinin geliştirilmesi üzerine yapılan araştırmalar, dinlemenin eğitimle geliştirilebileceğini ortaya koymaktadır. Yangın'ın (1998), 1. sınıf öğrencileri, Yazkan'ın (2000) 3. ve 4. sınıf öğrencileri, Koç'un (2003) 5. sınıf öğrencileri, Kaplan'ın (2002) 6. sınıf öğrencileri, Köklü'nün (2003) 7. ve 8. sınıf öğrencileri, Aras'ın (2004) 6, 7 ve 8. sınıf öğrencileri ile yaptıkları uygulama çalışmaları sonucunda öğrencilerin dinleme-anlama becerilerinin geliştiği saptanmıştır.

Dinleme becerisi eğitim ve öğretim etkinliklerinin temelinde bulunmasına rağmen eğitim kurumlarımızdan mezun olan öğrencilerin yeterli dinleme eğitimi almadıkları ve yaşama iyi bir dinleyici olarak katılmadıkları pek çok uzman tarafından dile getirilen bir gerçektir. Bu nedenle dinleme becerisini geliştirmek amacıyla yapılan çalışmaların sağlıklı bir şekilde yürütülmesi, herhangi bir sektöre uğramaması çocukların dinleme becerilerinin gelişmesi ve iyi bir dinleyici olarak yaşama katılmaları açısından oldukça önemlidir. Dil gelişimindeki ve öğrenmedeki payı da düşünüldüğünde dinleme eğitimi üzerinde önemle durulmalı ve dinleme becerisiyle ilgili çalışmalarda karşılaşılan güçlükler belirlenmeli; bu güçlükleri çözüm yoluna gidilmelidir. Dinleme becerisini geliştirmek amacıyla yapılan çalışmalarda yaşanan sıkıntılar, karşılaşılan güçlükler bu becerinin gelişimini olumsuz yönde etkileyecektir. Bu bağlamda, araştırmada 3. ve 4. sınıflarda dinleme becerisini

geliştirmek amacıyla yapılan çalışmalarda karşılaşılan güçlükler ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Dinleme etkinliklerinin uygulayıcıları, sınıfta dinleme ortamını düzenleyenler, öğretmenler olduğu için karşılaşılan güçlükler öğretmen görüşleri doğrultusunda belirlenmiştir. Böylelikle öğretmenlerin karşılaştıkları güçlükleri saptayarak bu konuda ilgililere önerilerde bulunmanın yararlı olabileceği düşünülmektedir. Araştırmanın öğrenci ders kitabı ve çalışma kitabı yazarlarına veri olabileceği, güçlüklerin giderilmesinde ilgililere fikir sağlayabileceği umulmaktadır. Bu önem ve gerekçelerden yola çıkılarak yapılan araştırmanın temel amacı, Türkiye’de 3. ve 4. sınıf öğretmenlerinin dinleme eğitiminde karşılaştıkları güçlükleri görüşleri doğrultusunda ortaya koymaktır. Bu temel amaca ulaşabilmek için aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır:

- Üçüncü ve dördüncü sınıf öğretmenlerinin dinleme becerisiyle ilgili etkinlikleri uygularken karşılaştıkları güçlükler nelerdir?
- Üçüncü ve dördüncü sınıf öğretmenlerinin dinleme becerisiyle ilgili etkinliklerde araç-gereç kullanırken karşılaştıkları güçlükler nelerdir?
- Üçüncü ve dördüncü sınıf öğretmenlerinin dinleme becerisiyle ilgili yöntem ve teknikleri kullanırken karşılaştıkları güçlükler nelerdir?
- Üçüncü ve dördüncü sınıf öğretmenlerinin dinleme becerisiyle ilgili ölçme ve değerlendirme yaparken karşılaştıkları güçlükler nelerdir?
- Üçüncü ve dördüncü sınıf öğretmenlerinin karşılaştığı güçlüklerin çözümü ile ilgili önerileri nelerdir?

Yöntem

Çalışmanın genel amacı, 3. ve 4. sınıflarda dinleme eğitiminde karşılaşılan güçlükleri öğretmen görüşleri doğrultusunda ortaya koymak olduğu için araştırma niteldir. “Nitel araştırma, gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı, algıların ve olayların doğal ortamda, gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik nitel bir sürecin izlendiği araştırmadır” (Yıldırım ve Şimşek, 2008: 39). Araştırmada görüşmeden yararlanılmıştır. “Görüşme, sözlü olarak sürdürülen bir iletişim türüdür. Araştırma konusu hakkında derinlemesine bilgi sağlar. Görüşme, sosyal bilimler alanında yapılan çalışmalarda en sık kullanılan veri toplama yöntemidir” (Yıldırım ve Şimşek, 2008: 40).

Çalışma Grubu

Bu araştırmanın çalışma grubunu, 2013-2014 öğretim yılı güz döneminde, Adana ili merkez ilçelerindeki (Seyhan, Çukurova) ve Ankara’nın Çankaya ilçesindeki 7 ilkokulda görev yapan 18 öğretmen oluşturmaktadır. Öğretmenlerin seçiminde amaç, 3. ve 4. sınıf öğretmenlerine ulaşmak olduğu için amaçlı örnekleme yöntemlerinden ölçüt örneklemesine başvurulmuştur. Ölçüt örneklemesindeki temel anlayış önceden araştırmacı tarafından belirlenmiş ya da daha önceden hazırlanmış ölçütleri karşılayan durumların çalışılmasıdır (Yıldırım ve Şimşek, 2008). Bu araştırmada ölçütler, araştırmacılar tarafından belirlenmiş ve ölçütleri karşılayan durumlar çalışılmıştır. Araştırmada, 3. ve 4. sınıf öğretmenlerine ulaşmak esas olduğu için bu durum ölçüt olarak kabul edilmiştir. Bunun yanı sıra boş ders saatlerini görüşme için ayırıp ayırmaması, okulun bulunduğu çevrenin sosyoekonomik durumu da öğretmen seçiminde ölçüt olmuştur. Öğretmenlerin araştırmaya katılmasında gönüllülük esas alınmıştır.

Veri Toplama Aracı

Görüşülen kişilerin bakış açılarını ortaya koyma, duygu ve düşüncelerini anlama ve görünenden daha derin bilgilere ulaşma, görüşmenin özelliği ve avantajlarıdır (Kuş, 2009). Veriler, araştırmacılar tarafından hazırlanan yarı yapılandırılmış görüşme formu aracılığıyla toplanmıştır. “Yarı yapılandırılmış görüşmenin; analizlerin kolaylığı, görüşülene kendini ifade etme imkânı, gerektiğinde derinlemesine bilgi sağlama gibi avantajları vardır” (Büyüköztürk, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2010: 163). Görüşme formu uzman görüşü alınarak hazırlanmış ve uzmanlardan alınan dönütlerle düzenlemeler yapılmıştır.

Verilerin Toplanması

Araştırmaya katılan 18 öğretmenle görüşme yapılmadan önce öğretmenler okullarında ziyaret edilerek görüşme için randevu alınmıştır. Görüşmeler, öğretmenlere uygun zamanlarda öğretmenler odasında, toplantı odasında, boş dersliklerde, okul kütüphanesinde, görüşme için uygun ortam (sessizlik, uygun ışık düzeni, sıcaklık...) hazırlanmaya çalışılarak yapılmıştır ve görüşme sırasında öğretmenleri yönlendirmemeye özen gösterilmiştir. Görüşmeler, yaklaşık 25-30 dakika sürmüştür. Veriler, 2013-2014 öğretim yılı, güz döneminde, Ekim ve Kasım aylarında toplanmıştır.

Verilerin Analizi

Veriler, içerik analizi yoluyla çözümlenmiştir. Öncelikle elde edilen veriler, bilgisayar ortamına aktarılmış; yazılı metin haline getirilmiştir. Verilen yanıtlar birkaç kez okunarak her iki araştırmacı tarafından kodlanmıştır. Kodlamalar yapıldıktan ve kodları altında toplayacak temalara ulaşıldıktan sonra iki araştırmacının kodları, temaları karşılaştırılmıştır. Daha sonra kodlamalar arasındaki uyum değerlendirilmiştir.

Verilerin analiz edilmesi aşamasında geçerlik ve güvenilirlik için bazı çalışmalar yapılmıştır. Elde edilen bazı bulguların daha önce yapılmış olan diğer araştırmalarda da var olduğu tespit edilmiş, bu çalışmalara ve çalışmaların bulgularına tartışma bölümünde yer verilmiştir. Dış güvenilirlik için verilerin toplanması, kodlanması, temalaştırılması ve betimlenmeye hazır hâle getirilmesi süreçleri sırayla yapılmıştır. Veriler, eğitim bilimleri alanında nitel araştırmalar yapan ve yine eğitim bilimleri alanında öğretim elemanı olarak çalışan başka bir uzmana daha gönderilerek verileri kodlaması ve araştırmacı tarafından çıkartılan kodları, temaları incelemesi sağlanmıştır. Daha sonra belirlenen kodlar ve temalar üzerinde görüşülmüş ve tartışılmıştır. Bu doğrultuda bazı kodlar listeden çıkartılmış, bazıları da yeniden düzenlenmiştir. İç geçerliğin sağlanması amacıyla da araştırmacıların elde ettiği görüşme uyumu yüzdesi hesaplanmıştır. Görüşme için uyum yüzdesi, %82,32'dir.

Bu doğrultuda verilerin analizinde elde edilen bulgular betimlenmeye hazır hale getirilmiştir. Bulgular, tablolardan yararlanılarak sunulmuştur. Kişilerin bakış açısını yansıtmak, öğretmenlerin görüşlerini olduğu gibi gösterebilmek, kodların daha iyi açıklanması ve araştırmanın güvenilirliği için doğrudan alıntılara yer verilmiştir. Öğretmenler “Ö” harfi ve numara verilerek kodlanmıştır (Ö1, Ö2, Ö3, Ö4...).

Bulgular ve Tartışma

İlkokulun 3. ve 4. sınıflarında Türkçe derslerine giren öğretmenlerin dinleme eğitiminde karşılaştıkları güçlüklerle yönelik görüşlerini belirlemek amacıyla yapılan bu çalışmada elde edilen bulgular aşağıda sunulmuştur.

Öğretmenlerin dinleme eğitiminde güçlük yaşayıp yaşamadıklarını belirlemek amacıyla görüşlerine başvurulmuştur. Araştırmaya katılan öğretmenlerin tamamı (18) Türkçe derslerinin dinleme eğitimine ilişkin çalışmalarında güçlüklerle karşılaştıklarını belirtmektedir. Görüşleri doğrultusunda elde edilen bulgular Tablo 1’de verilmiştir.

Tablo 1. Öğretmenlerin Dinleme Eğitiminde Karşılaştıkları Güçlüklerle İlişkin Görüşleri

Öğretmenlerin Dinleme Eğitiminde Karşılaştığı Güçlükler	f
Öğrencilerde dikkat eksikliğinin olması	15
Sınıfın kalabalık olması	4
Sınıfta farklı yaş ve gelişim özelliklerinde öğrencilerin olması	4
Sınıfta aşırı hareketli öğrencilerin olması	2
Sürenin yetersiz olması	2
Öğrencilerin sözcük dağarcıklarının yeterli olmaması	2
Öğrencilerin dinleme becerilerinin yetersiz olması	2
Öğrencilerin derse güdülenememesi	2
Öğrencilerin derse yönelik hazırbulunuşluğunun olması	2
Öğrencilerin derse aç gelmesi	2

Tablo 1’e göre öğretmenlerin büyük çoğunluğu (15) öğrencilerde dikkat eksikliğinin olmasını güçlük olarak görmektedir. Dört öğretmen sınıfların kalabalık olmasını ve sınıfta farklı yaş ve gelişim özelliklerine sahip öğrencilerin olmasını güçlük olarak belirtmektedirler. Sınıfta aşırı hareketli öğrencilerin olması, sürenin yetersiz olması, öğrencilerin sözcük dağarcıklarının yetersiz olması, öğrencilerin derse güdülenememesi, derse yönelik hazırbulunuşluklarının olmaması, derse aç gelmeleri 2 öğretmen tarafından dile getirilen güçlüklerdir.

Aşağıdaki alıntıda öğrencilerdeki dikkat eksikliğinin dinleme eğitiminde güçlüklerle karşılaşılmasına neden olduğuna ilişkin öğretmen görüşü yer almaktadır.

“Çocuğun dikkat eksikliğinden dolayı ister görsel ister dinleme etkinliklerinde dikkatinin 3. ve 4. Dakikadan sonra dağıldığı görülmektedir.” (Ö1)

Öğretmenlerin dile getirdiği tüm güçlükler öğrencilerden kaynaklanmaktadır. Öğretmenler, en çok öğrencilerin dikkat eksikliğinden dolayı güçlük yaşadıklarını belirtmişlerdir. Bu veriler ışığında öğretmenlerin karşılaşılan güçlükleri kendileri dışındaki nedenlere bağladıkları söylenebilir. Öğretmenler, öğrencilerin dikkat eksikliği olduğunu belirtmektedir; ancak öğrencilerin dikkatini etkinliklere çekmek adına uygulamalarda bulunduğunu belirten çok az öğretmen bulunmaktadır. Sadece Ö2, düzeye uygun olmayan, ilgi çekmeyen etkinliklerin işlenmesi sırasında ilgi çekmek amacıyla çalışmalar yaptığını; Ö8 de öğrencilerin dikkatini çekmek için fıkra, şarkı, bilmece anlattığını belirtmiştir. Bu veriler doğrultusunda öğretmenlerin öğrencilerin dikkatlerini yoğunlaştırabilmeleri için yeterince çaba göstermedikleri, onlara rehberlik edemedikleri söylenebilir. Oysa yapılan çalışmalarda (Yılmaz, 2007: 51) dinleme

ediminin amaç doğrultusunda öğrenciyi sürece katan etkinliklerle geliştiği ve düzeye uygun çalışmaların çeşitlendirilmesiyle başarılı sonuçlar alındığı ortaya çıkmıştır. Bu bağlamda öğretmenler dinleme eğitimini öğrencilerin dikkatlerini artıracak, derse ilgilerini çekebilecek etkinliklerle yapılandırması gerekir.

Öğretmenlere, dinleme becerisiyle ilgili etkinlikleri uygularken güçlüklerle karşılaşma durumları sorulmuştur. Görüşme kayıtlarının analizinden elde edilen bulgular Tablo 2’de sunulmuştur.

Tablo 2. Öğretmenlerin Dinleme Becerisiyle İlgili Etkinlikleri Uygularken Karşılaştıkları Güçlüklerle İlişkin Görüşleri

Etkinlikleri Uygularken Güçlüklerle Karşılaşma Durumları	f
Güçlüklerle karşılaşanlar	15
Güçlüklerle karşılaşmayanlar	3

Tablo 2’ye göre öğretmenlerin 3’ü dinleme becerisiyle ilgili etkinliklerin uygulanmasında güçlüklerle karşılaşmadıklarını belirtmiş, 15’i ise etkinliklerin uygulanmasında güçlüklerle karşılaştıklarını ifade etmiştir.

Ö5 ve Ö7 etkinlikleri uygularken güçlüklerle karşılaşmadığını ancak etkinliklerin uzun olduğunu belirtmektedir. Bu durum, öğretmenin güçlüğü kendisi dışındaki nedenlere bağlaması olarak görülebilir. Başka bir deyişle öğretmenler güçlüğün kaynağını “etkinlikler” olarak görmektedirler.

Tablo 3’te dinleme becerisiyle ilgili etkinliklerin uygulanmasında güçlüklerle karşılaştığını belirten öğretmenlerin (15), bu güçlüklerin neler olduklarına ilişkin yanıtları yer almaktadır

Tablo 3. Dinleme Becerisiyle İlgili Etkinliklerin Uygulanmasında Karşılaşılan Güçlüklerin Nedenleri

Karşılaşılan Güçlüklerin Nedenleri	f
Etkinliklerin uzun olması	6
Etkinliklerin öğrencilerin yaş ve gelişim özelliklerine uygun olmaması	5
Etkinliklerin ilgi çekici olmaması	4

Tablo 3’e göre öğretmenlerin 6’sı etkinlikleri uygularken karşılaştıkları güçlüklerin nedenlerini etkinliklerin uzun olmasına, 5’i öğrencilerin yaş ve gelişim özelliklerine uygun olmamasına, 4’ü etkinliklerin ilgi çekici olmamasına bağlamışlardır.

Aşağıdaki alıntıda etkinliklerin uygulanmasında karşılaşılan güçlüklerle hakkındaki öğretmen görüşü yer almaktadır.

“Dinleme metinleri çok uzun. Çocuk seviyesine uygun değil. Metin 2-3 sayfaya dağılınca öğrenci sıkılıyor. O yönden dinleme sıkıntısı oluyor. Dinleme etkinliklerinde öğrencilerin 5 dakika bile sürmüyor. Dikkatleri dağılıyor... Etkinlikler ilgi çekici değil; sadece görseli çizin dediği zaman oturup çiziyorlar.” (Ö17)

Öğretmenler, ilk sorudaki sürenin kısıtlı olmasından kaynaklanan güçlüğü bu soruda da etkinliklerin uzun olması olarak dile getirmişlerdir. Bu iki bulgu dikkat çekicidir. Öğretmenlerin görüşleri birbirini desteklemektedir.

Ö11 “tahmin etme” etkinliğini, Ö6 “Siz olsaydınız?” etkinliğini, Ö16 “canlandırma” etkinliğini uyguladıklarını söyleme gereksinmesi duymuştur. Bu etkinliklerin öğrencilerin daha çok ilgisini çektiğinden öğretmenin bu etkinliği kullanma gereksinmesi duyduğu söylenebilir.

Tablo 4’te etkinliklere yönelik soruda öğretmenlerin etkinliklerle ilgili görüşleriyle ilgili bulgular da elde edilmiş, öğrencilerin yaş ve gelişim özelliklerine uygun olup olmadıklarına ilişkin görüşleri özetlenmiştir.

Tablo 4. Öğretmenlerin Dinleme Becerisiyle İlgili Etkinliklerin Düzeye Uygunluğuna İlişkin Görüşleri

Etkinliklerin Düzeye Uygunluğu	f
Uygun	2
Kısmen uygun	2
Uygun değil	5

Tablo 4’te görüldüğü üzere öğretmenlerin 2’si etkinliklerin öğrencilerin yaş ve gelişim özelliklerine uygun olduğunu, 2’si kısmen uygun olduğunu, 5’i ise uygun olmadığını belirtmektedir.

Bununla birlikte, Ö1, düzeye uygun olmayan etkinliklerin ilgi ve dikkat çekmediğini belirtmiştir.

Teknolojik araç-gereç kullanımı için okulun olanaklarının yeterliğine ilişkin öğretmen görüşleri de alınmıştır. Elde edilen bulgular Tablo 5’te verilmiştir.

Tablo 5. Okullarının Araç-Gereç Olanaklarının Yeterliğine İlişkin Öğretmenlerin Görüşleri

Okulların Teknolojik Araç Kullanımındaki Yeterliği	f
Okulun araç-gereç olanakları yeterli değil	11
Okulun araç-gereç olanakları yeterli	7

Tablo 5’e göre öğretmenlerin yarısından fazlası (11) teknolojik araç kullanmak için okullarının olanaklarının yeterli olmadığını belirtmişlerdir. Yedi öğretmen de okulun olanakların yeterli olduğunu söylemişlerdir.

Aşağıdaki alıntıda okulların teknolojik araç kullanımındaki yeterliğine ilişkin öğretmen görüşü yer almaktadır.

“Okulun ve çevrenin imkânları yeterli. Bilgisayar, cd, resim, fotoğraf, dinleme kasetleri, belgesel etkinliklerinden yararlanıyoruz.” (Ö5)

Ö5 ve Ö6 ile Ö3 ve Ö4 aynı okulda olmalarına karşın okulun olanakları konusunda farklı görüş bildirmişlerdir. Bu da bazı öğretmenlerin dinleme etkinliklerinde araç kullanma konusunda tutarsız yanıtlar verdiklerini düşündürmektedir. Araç-gereç kullanımı bireysel olarak öğretmenlerin fazladan zaman ayırması gereken -çaba gerektiren- bir konu olduğu için öğretmenlerin görüşleri arasında bu açıdan farklılıklar bulunduğu söylenebilir.

Öğretmenlerin araç-gereç kullanırken yaşadıkları güçlüklerle ilişkin görüşlerine bakıldığında, en büyük güçlüğü araç-gereç eksikliği olduğu görülmektedir. İki öğretmen güçlük olarak MEB’in internet sitesindeki dinleme metinlerinin sesli olarak açılmamasını belirtmişlerdir.

Tablo 6’da öğretmenlerin dinleme etkinliklerde yararlandıkları araç-gereçler verilmiştir.

Tablo 6. Öğretmenlerin Dinleme Etkinliklerinde Yararlandıkları Araç-Gereçlere İlişkin Görüşleri

Öğretmenler Tarafından Kullanılan Araç-Gereçler	f
Resim	7
Fotoğraf	7
Bilgisayar (internet/yansıtıcı)	6
Yazılı metinler	3
Poster	1
Afiş	1
Dinleme CD’leri	1
Akıllı tahta	1

Tablo 6’da görüldüğü üzere öğretmenlerin 7’si resim ve fotoğraf, 6’sı bilgisayar kullandıklarını ifade etmişlerdir. Yazılı metinleri kullandığını belirten öğretmenler (3) de bunların daha çok kitapta yer alan öyküler olduğunu belirtmişlerdir. Bununla birlikte öğretmenlerin 2’si bilgisayar dışında işitsel araç kullanmadıklarını, 4’ü ise teknolojik araç kullanmadıklarını belirtmektedir.

Aşağıdaki alıntıda kullanılan araç-gereçlere ilişkin öğretmen görüşü yer almaktadır.

“Kitap, öykü, sözlük, imla, görsellerden çok faydalanıyoruz. Renkli ve canlı olursa daha iyi. Dikkati 5-7 dakika soruyla ilgisini çekmeye çalışıyorum.” (Ö6)

“Projeksiyon var. Laptop var, internet kullanıyorum. Resim, fotoğraf, metni durdurup tahmin etme etkinliği... sözlük, imla kılavuzu az; çalışma kağıdı...” (Ö11)

Akdemir (2010), araştırmasında video gibi teknolojik araç-gereçlerin dinleme becerisini geliştirmede etkili bir kullanımı olduğunu saptamış, görüntülü ve sesli araç-gereçlerle yapılan dinleme eğitiminin daha başarılı sonuçlar verdiğini belirlemiştir. Ancak yukarıdaki bulgulardan hareketle öğretmenlerin dinleme etkinliklerinde teknolojik araç-gereçlerden yeterince yararlanmadıkları, görüşülen 18 öğretmenden 8’inin (bilgisayar-yansıtıcı-internet, dinleme cd) teknolojik araç kullandığı söylenebilir. Bulgular, Çaylı’nın (2012) araştırmasının sonuçlarıyla uyumluluk göstermektedir. Çaylı (2012), dinleme metinleriyle ilgili öğretmen uygulamalarını ele alan çalışmada öğretmenlerin Türkçe dersinin araç-gereçlerle desteklenmesi gerektiğini vurguladıklarını; ancak bu anlamda öğretmenler tarafından yapılan çalışmaların eksik olduğunu gözlemler sonucunda belirlemiştir.

Öğretmenlere dinleme becerisiyle ilgili yöntem ve teknikleri kullanırken karşılaştıkları güçlükler sorulmuştur. Öğretmenler, güçlük olarak yalnızca yöntemlerin hepsini kullanamadıklarını, etkinliklere göre bazılarını atladıklarını belirtmişlerdir. Tablo 7’de öğretmenlerin kullandıklarını belirttikleri yöntem ve teknikler yer almaktadır.

Tablo 7. Öğretmenlerin Yararlandıkları Yöntem-Tekniklere İlişkin Görüşleri

Öğretmenler Tarafından Kullanılan Yöntem ve Teknikler	f
Drama	8
Soru-Cevap	7
Tartışma	2
Beyin Fırtınası	2
Empatik Dinleme	2
Katılımlı Dinleme	2
Yaratıcı Dinleme (görseller üzerine konuşurma)	1
Eleştirel Dinleme	1

Tablo 7'ye göre öğretmenlerin 8'i dramadan, 7'si soru-cevaptan, 2'si tartışmadan, beyin fırtınasından, empatik ve katılımlı dinlemeden, 1'er öğretmen de yaratıcı ve eleştirel dinlemeden yararlandığını belirtmiştir.

Öğretmenlerin güçlük olarak yalnızca yöntemlerin hepsini kullanamadıklarını, etkinliklere göre bazılarını atladıklarını belirtmesi, kendilerinden kaynaklanan güçlük görmediklerinin göstergesi olabilir.

Yapılan birçok çalışmada (Kocaadam, 2011; Kırbaş, 2010; Aytan, 2011), not olarak dinleme eğitimi, işbirlikli öğrenme, aktif öğrenme gibi yöntem ve tekniklerden yararlandığında başarılı sonuçlara ulaşıldığı saptanmıştır. Önceki araştırmaların sonuçları ve bu araştırmada ulaşılan sonuçlar doğrultusunda öğretmenlerin kullandıkları yöntem-tekniklerin çeşitli olması gerektiği söylenebilir.

Öğretmenlere yöneltilen "Dinleme becerisiyle ilgili ölçme ve değerlendirme yaparken (öğrencilerin dinleme becerilerini değerlendirirken) karşılaştığınız güçlükler nelerdir?" sorusuna, çoğu ölçek kullanmadığını, kullananlar ise nadiren kullandığı yanıtını vermiştir. Öğretmenlerin verdikleri yanıtların dağılımı Tablo 8'de sunulmuştur. Ölçme ve değerlendirme sürecinde ölçek kullanmadığını belirten öğretmenler, bu durumun nedeni olarak Tablo 9'da yer alan gerekçeleri sıralamaktadır.

Tablo 8. Öğretmenlerin Dinleme Becerisiyle İlgili Ölçme ve Değerlendirme Sürecinde Ölçek Kullanma Durumlarına İlişkin Görüşleri

Öğretmenlerin Ölçek Kullanma Durumu	f
Ölçek kullanmayanlar (Dinleyerek/gözleyerek değerlendirme yapanlar)	16
Nadiren ölçek kullananlar	2

Tablo 8'de belirtildiği gibi, öğretmenlerin büyük çoğunluğu (16) dinleme becerisiyle ilgili ölçme ve değerlendirme yaparken ölçek kullanmadıklarını belirtmektedir. Öğretmenlerden 2'si ise nadiren ölçek kullanmaktadırlar.

Aşağıdaki alıntıda okulların teknolojik araç kullanımındaki yeterliğine ilişkin öğretmen görüşü yer almaktadır.

Aşağıdaki alıntıda ölçek kullanma durumlarına ilişkin öğretmen görüşü yer almaktadır. "Ölçek kullanıyorum. Öğrencilerin dinleme becerisinin zayıf olduğunu düşünüyorum. Matbu ölçeğini önüne aldığında sıkıntı çıkmıyor. Sınıf öğretmeni olduğumuz için öğrencileri değerlendirmekte güçlük yaşanmıyor." (Ö16)

Yukarıda da görüldüğü üzere öğretmenlerin çoğunun ölçek kullanmadıkları, ölçek kullananların ise nadiren kullandıkları saptanmıştır. Öğretmenler çok fazla güçlükle karşılaşmadıklarını belirtmektedirler. Bunun ölçek kullanmamalarından kaynaklandığını söyleyebilir. Bu soruya ilişkin yaşanan güçlüklerin öğretmenlerin dışındaki nedenlere bağlandığı, yanıtların tanıklığında belirtilebilir. Oysa “Dinleme ve kendini ifade etme becerisi öğrencilerin okul ya da sonraki yaşamına açık bir şekilde başarısına katkıda bulunur. Öğretmenler, bu becerileri onların ihtiyacı olan değerlendirmelerle geliştirmelidirler. Bu değerlendirmeler gözlemlerle ve yapılandırılmış formlarla yapılabilir” (Mead ve Rubin, 1985: 3)

Tablo 9. Öğretmenlerin Dinleme Becerisini Ölçme ve Değerlendirme Sürecinde Ölçek Kullanmama Nedenlerine İlişkin Görüşleri

Nedenler	f
Sınıfın kalabalık olması	2
Sürenin yetersiz olması	2
Evrak yükü olması	1
Farklı yaş ve gelişim özellikleri sahip öğrencilerin olması	1
Dinleme/Gözleme yoluyla ölçek kullanarak daha sağlıklı değerlendirme yapılması	1
Etkinliğin ardından ölçek kullanmanın verimli olmaması ve zaman alması	1

Tablo 9'a göre 2 öğretmen sınıfların kalabalık ve sürenin yetersiz olduğundan; 1 öğretmen de evrak yükü, farklı yaş ve gelişim özellikleri sahip öğrenciler olduğundan ölçek kullanmadıklarını belirtmektedirler. Bir öğretmen dinleme/gözleme yoluyla ölçek kullanarak daha sağlıklı değerlendirme yapılması gerektiğini; diğer bir öğretmen ise etkinliğin ardından ölçek kullanmanın verimli olmadığını ve zaman aldığını düşünmektedir.

Tablo 10'da öğretmenlerin, dinleme eğitiminde karşılaştıkları güçlüklerin çözümlerine yönelik önerileri verilmiştir.

Tablo 10. Öğretmenlerin Dinleme Eğitiminde Karşılaştıkları Güçlüklerin Çözümlerine Yönelik Önerileri

Dinleme Eğitiminde Karşılaştıkları Güçlüklerin Çözüm Önerileri	f
Veliler dinleme becerisi yönünden eğitilmeli ve karşılaşılan sorunların çözümüne yönelik velilerle işbirliği yapılmalı	13
Öğrencilere okuma alışkanlığı kazandırılmalı	4
Okulların teknolojik araç konusundaki eksikleri giderilmeli	4
Sınıflardaki öğrenci azaltılmalı	4
Öğretmen eğitim ortamını, etkinlikleri öğrencinin bireysel farklılıklarına göre düzenlemeli	2
Etkinlikler öğrenci düzeyine (yaş ve gelişim özelliklerine) uygun olmalı	2
Etkinlikler ilgi çekici olmalı	2
Öğretmen daha çok görselden yararlanmalı	2
Etkinlikler daha kısa olmalı	1
Öğrencilere konuşma eğitimi verilmeli	1
Soru-cevap sürekli kullanılmalı	1
Türkçe kitapları ve program değişmeli	1

Farklı düzeylerdeki öğrenciler gruplandırılarak her grubun farklı sınıflarda eğitim alması sağlanmalı	1
Öğretmen, öğrencilerin bireysel farklılıklarını önemsemeli	1
Öğretmen çevrenin ekonomik, sosyal, fiziki özelliklerini önemsemeli	1
Öğretmenler öğrenciler arasında grup çalışması yapmalı	1
Meb'in internet sitesindeki dinleme metinleri sesli olarak açılmalı	1

Tablo 10'a bakıldığında öğretmenler en çok dile getirdiği öneriler, veliler dinleme becerisi yönünden eğitilmesi ve velilerle, dinleme eğitiminde karşılaşılan sorunların çözümüne yönelik işbirliği yapılmasıdır. Öğretmenlerin 4'ü öğrencilere okuma alışkanlığı kazandırılması, okulların teknolojik araç konusundaki eksiklerinin giderilmesi, sınıflardaki öğrenci azaltılması gerektiğini belirtmişlerdir. 2 öğretmen de eğitim ortamı, etkinlikler öğrencinin ilgi, yetenek ve gelişim özelliklerine göre düzenlemeli, etkinlikler öğrenci düzeyine (yaş ve gelişim özelliklerine) uygun olmalı, etkinlikler, ilgi çekici olmalı, öğretmen daha çok görselden yararlanmalı önerlerinde bulunmaktadır.

Aşağıdaki alıntıda bir öğretmenin karşılaşılan güçlüklerin çözümüne yönelik sunduğu öneri yer almaktadır.

"Veli-okul idaresi-öğretmen üçgeninin uyumlu çalışması gerekir. Karşılaşılan bütün güçlükler bu üçlünün sorumluluklarını yerine getirdiği sürece aşılabacağına inanıyorum." (Ö19)

Öğretmenlerden birinin belirttiği, farklı düzeylerdeki öğrencilerin gruplandırılarak her grubun farklı sınıflarda eğitim almaları gerektiğine ilişkin önerisinin, eğitimde fırsat eşitliğine aykırı bir durum yaratacağı için okul türü öğrenmelerde olanaklı olmayacağı söylenebilir.

Sonuç ve Öneriler

Özlü bir belirlemeyle görüşme yapılan öğretmenler dinleme eğitiminde güçlüklerle karşılaştıklarını belirtmişler ve bu güçlükleri kendileri dışındaki nedenlere bağlamışlardır. Öğretmenlerin en çok dile getirdiği güçlük, öğrencilerde dikkat eksikliğinin olmasıdır. Öğretmenler, kendi yeterlikleriyle ilgili herhangi bir belirlemede bulunmamışlardır. Öğretmenlerin dinleme eğitiminde karşılaştıkları sorunların çözümüne yönelik neler yaptıklarına ya da yapmaları gerektiğine, bu konuyla ilgili yeterliklerine ve mesleki bilgilerine ilişkin herhangi bir açıklamada ve saptamada bulunmadıkları görülmüştür. Bununla birlikte öğretmenlerden birkaçı, güçlüklerin önlenmesi ve giderilebilmesi için öğrencilerin bireysel farklılıklarının -yaş, gelişim, anlama ve anlamlandırma özelliklerinin; ilgi ve yeteneklerinin dikkate alınarak derslerin yürütülmesi ve eğitim ortamının teknolojik araçlarla desteklenerek düzenlenmesi, dinleme eğitiminin görsellerle yapılması, öğretmenlerin sınıf içi ilgi ve dikkat çekebilecek nitelikte eğitim ortamını düzenlemesi gerektiğini belirtmişlerdir. Ayrıca öğretmenlerden biri öğrencilerle etkili dinleme ve konuşmanın nasıl olması gerektiği üzerine konuştuklarını, diğer bir öğretmen ise bilgisayar ve internet kullanımının öğrencilerin ilgilerini daha çok çektiğini ve bu sayede dinleme etkinliklerine daha çok katıldıklarını dile getirmiştir.

Bu veriler ışığında, yalnızca birkaç öğretmen dinleme eğitiminin daha verimli olmasında ve güçlüklerin giderilmesinde öğretmenlere önemli görevler düştüğünü dile getirdikleri söylenebilir. Öğretmenlerin program ve kılavuz kitap dışına çıkmadıkları, güçlüklerin

giderilebilmesi ve dinleme etkinliklerinin daha yararlı olabilmesi için yeni öğretim yöntemleri kullanmadıkları da araştırmamızın bulguları arasındadır.

Bu çalışma Türkiye’de dinleme eğitimi üzerine yapılmıştır. Dil eğitiminin dünyanın dört bir yanında tüm dil eğitimi çalışmalarında yer aldığından, dil eğitiminin temeli ve parçası olduğundan benzer çalışmalara yurt dışında da yer verilebilir. Dil eğitimi veren her düzeydeki kurumda dinleme ya da diğer dil becerilerinin eğitiminde karşılaşılan güçlüklerle ilgili araştırmalar yapılabilir.

Kaynaklar

- Akdemir, A. S. (2010). *Videonun dinleme becerisine ön örgütleyici olarak uygulanması*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.
- Aras, B. (2004). *İlköğretimde dinleme anlama becerisinin geliştirilmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Ashcraft, N. ve Tran, A. (2010). *Contemporary practices in the teaching of listening*, chapter one. Just of Pres.
http://www.tesolmedia.com/docs/bookmail/691/Listening_Chapter%201.pdf
adresinden 7 Eylül 2012 tarihinde edildi.
- Aytan, T. (2011). *Aktif öğrenme tekniklerinin dinleme becerisi üzerindeki etkileri*. (Yayınlanmamış doktora tezi). Selçuk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya.
- Büyüköztürk, Ş., Çakmak, E., Akgün, Ö., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2010). *Bilimsel araştırma yöntemleri* (5.bs.). Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Çaylı, C. (2012). *İkinci kademe Türkçe dersi öğretmen kılavuz kitaplarındaki müstakil dinleme metinlerine yönelik öğretmen uygulamalarının değerlendirilmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Erciyes Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Kayseri.
- Kaplan, H. (2004). *İlköğretim 6. sınıf öğrencilerinin dinleme becerileri üzerine bir araştırma*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Kırbaş, A. (2010). *İşbirlikli öğrenme yönteminin ilköğretim sekizinci sınıf öğrencilerinin dinleme becerilerini geliştirmesine etkisi*. (Yayınlanmamış doktora tezi). Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.
- Kocaadam, D. (2011). *Not alarak dinleme eğitiminin ilköğretim 7. sınıf öğrencilerinin dinleme becerisi üzerindeki etkisi*. (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Koç, N. (2003). *Dinleme becerilerini kazandırma yöntemlerinin uygulanması*. (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çanakkale.
- Kuş, E. (2009). *Nicel-nitel araştırma teknikleri sosyal bilimlerde araştırma teknikleri nicel mi nitel mi?* Ankara: Anı Yayıncılık.

- Köklü, S. (2003). *Türkçe öğretiminde 7. ve 8. sınıf öğrencilerine dinlediğini anlama davranışının kazandırılmasına dramatizasyonun etkisi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Mackay, I. (1997). *Dinleme becerisi*. (Çev: A. Bora ve O. Cankoçak. Ankara: İlkaynak Kültür ve Sanat Ürünleri.
- Mead, N. A ve Rubin, D. L. (1985). *Assessing listening and speaking skills*. ERIC_No: ED 263626.
- Nunan, D. (1989). *Designing tasks for the communicative classroom*. England: Cambridge University Press.
- Özbay, M. (2005). *Bir dil becerisi olarak dinleme eğitimi*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Yangın, B. (1998). *Dinlediğini anlama becerisini geliştirmede elves yönteminin etkisi*. Yayımlanmamış Doktora Tezi. Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Yazkan, M. (2000). *İlköğretim okullarının 1. kademesinde dinlediğini anlama davranışının kazandırılmasında dramatizasyonun etkisi*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2008). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri* (6. Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yılmaz, İ. (2007). *Türkçe öğretiminde dinleme becerisini geliştirmeye yönelik önerilen etkinliklerin değerlendirilmesi*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Niğde Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Niğde.